

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language &
Literature Research

Sayı/Issue 9 (Aralık/December 2022), s. 910-930.
Geliş Tarihi-Received: 17.11.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 16.12.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1206363

Eski Türk Dili ve Kültürü Açısından *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'ne Bir Bakış

The View to BUGU Journal of Language and Education in Terms of Old Turkish Language and Culture

Nazmi ŞEN*

Öz

Bu araştırmanın amacını *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin kapaklarının kültürel değerler açısından değerlendirmek ve dergide yayımlanmış Eski Türk Dili ve kültürü ile ilgili yazıları dikkatlere sunmak oluşturmaktadır. Toplam 10 sayısı olan *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nde bulunan 10 kapak sayfası araştırmanın dokümanı olarak belirlenmiştir. Kapak sayfalarına nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi uygulanmıştır. Aynı yöntemle dergide yayımlanmış yazılar kronolojik olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın sonucunda *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin 2020 yılından günümüze kadar yayımlanan 10 sayısındaki 10 kapak sayfasında tespit edilen kültürel değerler ve yayımlanan yazılar dikkatlere sunulmuştur. Araştırmada yayımlanma tarihine göre "Bugu", "Dünya ve Bugu", "Türk Dünyası", "Köktürk Harfleri Bulunan Bir Akçe / Sikke", "Teke Damgalı Akçe / Sikke", "Umay", "Orhun Yazıtları'ndan İfadeler", "Avcı", "Bugu / Geyik Üzerindeki Kamlar", "Dede Korkut ve Barış" kültürel değerlerine ulaşılmıştır. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin yayımlanan 10 sayısında toplam 71 makaleden 11 makalenin Eski Türk Dili alanıyla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmış ve sonuç grafikte ifade edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, kültür, değer, nitel araştırma, Eski Türk Dili.

Abstract

The aim of this study is to evaluate the covers of *BUGU Journal of Language and Education* in terms of cultural values and to present the articles on Old Turkish Language and culture published in the journal. The 10 cover pages of *BUGU Journal of Language and Education*, which has a total of 10 issues, were determined as the documents of the research. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was applied to the cover pages. Using the same method, the articles published in the journal were classified chronologically.

As a result of the research, the cultural values and the articles published on 10 cover pages in 10 issues of *BUGU Journal of Language and Education* published from 2020 to the present day are presented to the attention. According to the date of publication in the research, the cultural values of "Bugu", "World and Bugu", "Turkish World", "A Coin with Köktürk Letters", "Teke Stamped Coin", "Umay", "Phrases from the Orkhon inscriptions", "Hunter", "Kams on Bugu", "Dede Korkut and Peace" were reached. In the 10 issues of *BUGU Journal of*

* Öğr. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Türk Dili Bölümü/TÖMER, Balıkesir/Türkiye, e-posta: nazmi.sen@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2548-916X.

Language and Education, it was concluded that 11 articles out of a total of 71 articles were related to the field of Old Turkish Language and the result was expressed graphically.

Keywords: *BUGU Journal of Language and Education*, culture, value, the quality inquiry, Old Turkish Language.

Giriş

Kültür, toplumların belleği dil de toplumların oluşturduğu tüm kavramları muhafaza eden bir taşıyıcıdır. Kültür takip edilerek toplumların geçmişi hakkında çıkarımlarda bulunulurken geleceğine yön verilebilir. Toplumun çekirdeğini oluşturan bireylerin hem kalıtımın hem de fizikî şartların etkisiyle oluşan ortak bağları onları millet yapmaya yeterli değildir. Nesillerin organik olarak aynı veya farklı mekânlarda süreklilik arz etmesi, kişilerin tercihi dışında gerçekleşirken, tekrar yoluyla yaşayan kültürü tamamen veya kısmen benimsemek ya da reddetmek nesillerin tercihidir (Mert vd., 2009, s. 280).

İnsan ve kültürün birbiriyle iç içe geçmiş bir yapıda bulunmasından dolayı kültürel değerlerin ortaya çıkmasında insanın kilit bir rolü bulunmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin ortak süzgecinden geçerek anlam yüklenen kavramlar kültürel değerleri oluşturmaktadır. Tarihinden, kültüründen, yaşama biçiminden gelen kendilerine özgü değerlere sahip toplumların (Alyılmaz ve Şahin, 2019, s. 404) değer yargıları, toplumu bir arada tutan önemli bileşenlerdendir. Durağan bir yapıda olmayan kültür bireylerin gelişmesini ve değişmesini sağlar. Kültürel değerler hedef kitlelerin durumu dikkate alınarak bilimsel- akademik yöntemlerle ele alınıp incelenmeli ve öğretilmelidir (Er, 2017, s. 1179; Alyılmaz, 2018, s. 2452-2463; Er ve Alyılmaz, 2022, s. 73).

Geçmişten günümüze kültür kavramı işareti ile ilgili birçok tanım yapılmış, görüş bildirilmiştir. Bu tanımlardan ve görüşlerden bazıları aşağıda dikkatlere sunulmuştur:

Türkçe Sözlük'te kültür "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 1558).

Malinowski'ye göre kültür, "aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgelerden, insana özgü düşün ve becerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütünsel bir toplamdır" (1990, s. 39).

Taylor' a göre kültür, "toplumun bir üyesi olan insanın öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek, görenek yanında yetenek, beceri ve alışkanlıkları da içine alan karmaşık bir bütündür" (1920, s. 13).

Gökalp'in kültür konusundaki görüşlerini Kaplan şöyle aktarmıştır:

Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. O bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin âdeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vâsıtâ olarak dilin bir parçasıdır. Fakat kültür, söz ile de bir millet arasına yayılır. Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer (Kaplan, 2008, s. 151).

Güvenç, kültürün dört farklı anlamını şöyle ifade etmiştir: "Kültür sözcüğü dört anlamda kullanılmaktadır: Bilim alanında uygarlık; beşerî alanda eğitim sürecinin ürünü; estetik alanda güzel sanatlar ve maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda üreme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme" (Güvenç, 1994, s. 96).

Eker, ana çizgileriyle kültürü “bir ulusa özgü maddi ve manevi ürünlerinin bütünü” olarak tanımlayıp kültürün esas itibariyle *ulusal* olduğunu belirtmiştir (Eker, 2015, s. 10).

Kafesoğlu, “belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşların kültürü meydana getirdiğini” ifade etmiştir (Kafesoğlu, 1998, s. 16).

Ünalın, kültürü oluşturan unsurları “din, dil, tarihî miras, savaşlar, göçler, ziraat, ticaret, ekonomi, politika, sanat, edebiyat, hukuk, coğrafya, çevre ve ahlâk” olarak 15 farklı başlıkta sınıflandırmıştır (Ünalın, 2014, s. 157-158).

Uygur, kültürü “insanın ortaya koyduğu, içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik” olarak tanımlamıştır (Uygur, 1996, s. 17).

Günay, kültür kavramının çok geniş olduğunu ve insan tarafından geliştirilmiş olan ve her kuşağın sırayla öğrendiği geleneksel davranışların tümüne kültür dendiğini ifade etmiştir (Günay, 2016, s. 25).

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi kültür, toplumların tarihî dönemlerinden günümüze kadar gelen dinamik, maddi ve manevi, dil ile bütünleşmiş, nesilden nesle aktarılan, uygarlığı besleyen, topluma özgü bütünsel bir yapıdır.

1600'lü yıllardan itibaren günümüze çeşitli alanlarda (özellikle yurt dışında) birçok akademik dergi yayımlanmıştır. 1990'lı yıllardan sonra teknolojiye yaşanan gelişmelerle akademik dergiler dijital olarak yayımlanmaya başlanmıştır. Günümüzde çoğu akademik derginin arşivine internet ortamında erişmek mümkündür. 2012 yılında Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ önderliğinde yayın hayatına başlayan Türkçe, edebiyat, kültür ve eğitim alanlarında birçok nitelikli makalenin yayımlandığı *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*¹ anılan alanlarda ilgililer için çok önemli konumda olup faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir.

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi ile elde edilen tecrübenin yeni dergilerle devam ettirilmesi, genç akademisyenlere tecrübe kazanacakları yeni ortamların oluşturulması, yazarların makalelerini uluslararası düzeyde akademik bir şekilde bilim dünyasına sunmasına fırsat tanınması için dil ve Türkçe eğitimi konu alanlarını kapsayan *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'ın danışmanlığında Doç. Dr. İsmail ÇOBAN, Doç. Dr. Faruk POLATCAN ve Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN tarafından kurulmuştur (Emirşah, 2022, s. 67). 2020 yılında yayın hayatına başlayan *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nde de, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*'nin Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından Türk sanat tarihinden, Türk kültür tarihinden, Türk dilinden esinlenerek hazırlanan özgün dergi kapaklarının² tarzında yine Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP ve Doç. Dr. Onur ER tarafından hazırlanan 10 farklı kapak sayfası bulunmaktadır. Heykeller, heykelcikler, kullanım ve süs eşyaları, anıtlar, yazıtlar, mimarlık eserleri... gibi yaşayış ve inanın, kültür ve medeniyetin somutlaşmış temsilcilerinden (Alyılmaz ve Alyılmaz, 2014, s. 13) oluşan kapak sayfaları Türk milletinin kültürel değerlerini yansıtmaya açısından büyük önem taşır. Birçok kültürel öğeyi içinde barındıran *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin kapak sayfalarının kültürel değerler açısından

¹ *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* ile ilgili detaylı bilgi için bk. Alyılmaz, C. (2012). *Uluslararası TEKE Dergisi. Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-5.

² *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Derneği*'nin belirlediği “faaliyetlerin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapma ve kurs, seminer, konferans ve panel gibi eğitim çalışmalarını düzenleme” gibi amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulan TEKE AKADEMİ Youtube Kanalı'nda *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*'ne ait dergi kapak sayfalarından oluşan bir sanal sergi bulunmaktadır. Teke Akademi Youtube kanalı hakkında detaylı bilgi için bk. Şen, N. (2021). Teke Akademi Youtube Kanalı'nın Türkolojiye katkıları. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(4), 380-392.

incelenmesinin ilgili literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu makalede dergideki Eski Türk Dili ve kültürü ile ilgili yazılar kısaca tanıtılarak ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın modeli

Nitel araştırma kapsamında *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin kapak sayfaları ve Eski Türk Dili alanıyla ilgili yazılan makaleler taranmıştır. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

1.2. Verilerin toplanması

Verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Görsel veriler de doküman incelemesi kapsamında değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Merriam, 2013).

1.3. Verilerin analizi

Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kapak sayfalarının temaları belirlenirken *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* editörü Doç. Dr. İsmail ÇOBAN'ın "editörden" sayfasında kapak sayfası ile ilgili yazdığı notlar dikkate alınmıştır.

2. Bulgular ve yorum

2.1. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin Kapak Sayfalarında Yer Alan Kültürel Değerler

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'ne ait 10 kapak sayfası için belirlenen 10 temaya ait bulgulara ve yorumlara bu bölümde yer verilmiştir.

Resim 1; Resim 2; Resim 3. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* Haziran 1(1) 2020, Eylül 1(2) 2020 ve Haziran 2(3) kapakları³

Resim 1 ve Resim 2’de derginin de sembolü olan “bugu” temasına ; Resim 3’te ise “bugu üstünde seyahat eden şamanlar” temasına ulaşılmıştır. Türkiye Türkçesinde “geyik” anlamına gelen bugu⁴ Türk kültüründe yer alan önemli hayvanlardandır. Buguyu hem geçmişte hem de bugün Türk boy ve toplulukları gizemli ve kutsal kabul etmektedir. Türk boy ve toplulukları geyiği / buguyu da tıpkı dağ keçilerini / tekeleri avladıkları gibi avcı - toplayıcı dönemlerde avlamış; sonraki dönemlerde ise dişiliğin, analığın, bolluğun, bereketin; doğurganlığın; güzelliğin, çekiciliğin, sevecenliğin, masumiyetin ve “katun” un sembolü olarak görmüş; ona kutsiyet atfetmişlerdir (Alyılmaz, 2016, s. 393).

Bugu, Türk mitolojisinde de kendine geniş yer bulmuştur. Roux, bugu / geyik için arkeologların bir kurban hayvanı olarak geyiğin atın önceli olabileceğini belirttiklerini, ancak bunun olsa olsa Prototürk halklar için geçerli olabileceğini, kimi yazarlar için geyiğin yerin simgesi olduğunu kaya çizimleri ve metinlerin kanıtlaadığı üzere, en azından onu avlamanın serbest olduğunu söylemiştir (Roux, 2011, s. 72). Bugunun İskit-Sibirya toplumlarında (M.Ö. 8. yüzyıllar), kutsal hayat ağacı ile birlikte, yaratıcı tanrıça olarak kabul edilmekte olduğuna dair görüşler de bulunmaktadır (Dalkesen, 2015, s. 59). Ayrıca

³ *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*’nin Haziran 1(1), Eylül 1(2) kapak sayfaları Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP ve Haziran 2(3) kapak sayfası Doç. Dr. Onur ER tarafından hazırlanmıştır.

⁴ Bugu kavram işaretinin böğü / bögü, bokuk / bokug / bukuk / bukug gibi farklı kullanımları da bulunmaktadır (Zeren, 2018, s. 78).

bugu, Türk türeyiş efsanesinde yaratıcı güç⁵ olarak yer almıştır. Ögel, bazı Türk halkları soylarının kurttan, bazılarının da geyikten olduğunu belirtmiştir (Ögel, 2010, s. 45). Yani bugu / geyik Türklerde “kutsal ana” olarak kabul edilmiş ve ona olağanüstü özellikler atfedilerek saygı gösterilmiştir (Alyılmaz, 2003, s. 87).

Ortak kimliğin oluştuğu, kolektif geleneğin ortaya çıktığı mekânlar ve onların adları eski kültürleri tanımlamayı kolaylaştıran ipuçları taşır. Buldukları yerlerin adeta tapu senetleri olan Eski Türk Yazıtları'nın adlandırılmasında genellikle yazıtların yakınında bulunan ova, dağ, şelale adları gibi coğrafi adlardan yararlanılmaktadır. I. Türk Kağanlığı Dönemi'ne ait Moğolistan sınırları içinde bulunan ve adını Bugut Dağı'ndan alan Bugut Yazıtı'ndaki *bugut* sözcüğü “bugu” kavram işareti ve /+t/ çokluk ekinin kaynaşmasından oluşmuştur (Alyılmaz, 2003). Aynı zamanda bu bölgede “Pu-ku”ların “Bugu”ların yaşadığı bilinmektedir (Alyılmaz, 2021, s. 93; Eberhard, 1945, s. 319-340; Ögel, 1964; 331-376; Donuk, 1988, s. 10-11). Ayrıca bugu kavram işaretinin eski Türk boy ve toplulukları arasında ad veya unvan olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. II. Türk Kağanlığı'nın en önemli yazılı eserlerinden olan Orhun Yazıtları'nda bugu kavram işaretinin kişi unvanı olarak geçtiği satırları dikkate sunmak yerinde olacaktır (Tekin, 2014, s. 68; Alyılmaz, 2005, s. 119):

bunça : k(a)zg(a)n(i)p : k(a)ŋ[(i)m k](a)g(a)n [i]t yıl : on(u)nç (a)y : (a)ltı ot(u)zka : uça : b(a)rdı : l(a)gzin : yıl : biş(i)nç (a)y : yiti ot(u)zka : yog : (e)rtürt(ü)m : **buk(u)g** : totok : : *bu kadar (çok) kazanıp babam kağan köpek yılının onuncu ayının yirmi altısında öldü. Domuz yılının beşinci ayının yirmi yedisinde cenaze (törenini) tamamladım. Bukug Totok* (Bilge Kağan Yazıtı Güney yüzü 10. satır).

Bugunun varyantı olan *bögü* kavram işaretinin eski Uygur kültüründe unvan veya kişi adı olarak kullanımının birçok örneği bulunmaktadır. Belki de bunlardan en ünlüsü Moyun Çor öldükten sonra yerine geçen Ötüken Uygur Devleti kağanı Bugu / Bögü Kağan'dır (Mert, 2009, s. 22). Ayrıca Budist ve Manihaist çevrede yazılmış eserlerde *bögü* kavram işareti “erdem, hikmet” anlamında kullanılmıştır (Şen, 2002).

İnsanoğlu hayatta kalabilmek, ihtiyaçlarını karşılamak, mücadele etmek, savaşmak, korunmak, geçimini temin etmek, güzel görünmek, süslenmek... amacıyla doğadaki materyalleri ve madenleri kullanarak farklı boy ve ebatlarda kullanım ve süs eşyaları, dinî ve ritüel kaplar, savaş aletleri... yapmıştır (Alyılmaz, 2015, s. 151). Kullanım ve süs eşyaları üzerindeki objeler toplumun hayata bakışının, inanışının kodlarını anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bugunun Türk boy ve topluluklarının günlük hayatta kullandığı eşyalarda yer alması yine onun gizemini, kutsiyetini ve önemini kanıtlamaktadır. Türk uygarlığının en eski kullanım eşyalarından olan Pazırık Halısı'nın üzerinde 24 adet bugu motifi bulunmaktadır.

⁵ Çoruhlu, bugu ile ilgili türeyiş efsanesini şöyle kaydetmiştir: “Geyiğin deniz tanrıçası sayıldığı bir Göktürk efsanesi de vardır. Çin kaynaklarının aktardığı bir efsaneye göre Göktürklerin atalarından birisi mağarada genç bir kız suretindeki deniz tanrıçasıyla sevişmektedir. Ancak hükümdar bu kızın aslında bir ak geyik olduğunu bilmiyordu. Bir süre avı esnasında sıkıştırılan hayvanlar arasında bulunan bir ak geyiği, askerlerden biri öldürünce gerçek durum meydana çıkar. Zira mağaraya giden hükümdar sevdiği kızı yerinde bulamayınca onun aslında geyik biçimine girmiş bir ilahe olduğunu anlar” (Çoruhlu, 2017, s. 142).

⁶ Bathold, Bilge Tonyukuk'un “Pu-ku / Bugu / Pü-gü” kabilesine mensup olduğunu ve arkeolojik bütün verilerin bunu kanıtladığını kaydetmektedir (Bathold, 2017, s. 94; akt. Alyılmaz, 2021, s. 99).

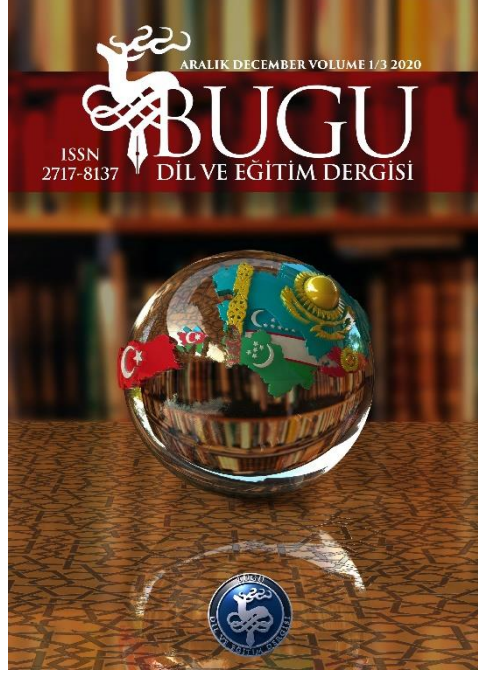

Resim 4. Pazırık Halısı'ndan bir görüntü.

Pazırık Halısı'nın⁷ M.Ö IV.-V. yüzyıllara tarihlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda bugunun eski Türk boy ve toplulukları için ne kadar eski ve önemli bir hayvan olduğunu kanıtlamaktadır.

Resim 3'te kamizm / şamanizmin temsilcisi kamlar / şamanlar bugunun üzerinde seyahat hâlinde betimlenmiştir. Kamizm / şamanizm, temeli dinî, mistik ve büyüsel duygulara ve olaylara dayanan (Eliade, 1999, s. 22-23; Güngör, 2012, s. 31-32) bir inanç sistemidir. Kamların / şamanların Tanrı veya tanrılar ile insanlar ve ruhlar arasında aracılık yapma kabiliyetine sahip olduğuna inanılmaktadır (Güngör, 2012, s. 34). Kamların yardımcıları arasında olağanüstü güçleri ve özellikleri olduğuna inanılan / totem sayılan hayvanlara (kurt, teke, geyik, ayı...) ait postlar, başlıklar ve diğer parçaları ritüellerinde kullandıkları bilinmektedir (Alyılmaz, 2016, s. 310). Söz konusu kapak sayfası Türk boy ve topluluklarının kutsiyet atfettikleri hayvanlarla (kapak fotoğrafındaki buguyla) eski Türk inancının en önemli temsilcisi olan kamların yakın ilişkisini göstermektedir. Toplumun başta gelen kültürel değerlerinden olan eski Türk inancına ait bir ögeyi barındırmaktadır.

⁷ Pazırık Halısı ile ilgili detaylı bilgi için bk. (Yılmaz, 2017).

Resim 5. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi Aralık 1(3) 2020 kapağı⁸

Bir küre (dünya) üzerinde Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan bayraklarından oluşan bu kapak sayfasının teması “*Türk dünyası*” olarak belirlenmiştir. Farklı sebeplerle birlikte yaşadığı coğrafyaları bırakmak zorunda kalan Türk boy ve topluluklarının kadim kültürü ve değerleri çok fazla farklılaşmamıştır. Bu birleştirici güçten yola çıkarak tıpkı Avrupa Birliği’ne benzer bir birlik (“*Türk Dünyası Birliği*” / “*Türk Birliği*”); Avrupa Birliği Vatandaşlığı’na benzer de bir vatandaşlık (“*Türk Dünyası Vatandaşlığı*”) tesis edilebilir (Alyılmaz, 2015, s. 69). Türk Devletleri Teşkilatı (eski adıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi - Türk Konseyi), Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacı ile uluslararası bir örgüt olarak 2009 yılında kurulmuştur. Küreselleşmenin olumsuzluklarının bütün boyutlarıyla yaşandığı günümüzde özellikle bölgemizdeki ülkelerin tek başlarına ayakta kalması, kültürlerini, sosyal değerlerini koruyabilmesi ve gelecek nesillere aktarabilmesi (Mert, 2015) için hem bilimsel sahada hem de politika sahasında Türk birliği düşüncesini canlı tutmak gerekmektedir. Bu sebeple Türk birliğini daha somut hâle getirmek ve birliğin bağlarını güçlendirmek amacıyla projeler hazırlanmaktadır. Önemli projelerden birisi S. ALYILMAZ yöneticiliğinde C. ALYILMAZ danışmanlığında tamamlanmış olan “*Türk Dünyası Vatandaşlığı Projesi*” dir. Projenin genel amacı şöyledir:

Çoğunluğu Orta Asya’da olan ortak inanç ve kültürel değerler ile ortak tarih gibi pek çok doğal ortak paydaları bulunan birçok devlet ve topluluklar arasında kurulabilecek olan bir birlik, bu dengeleri milletimizin lehine çevirip bu sayede geleceğin etkin güçlerinden biri olmamızı sağlayabilecektir. Bu amaçla hem dünyanın ortak değerleri olan insan haklarına saygılı, demokrasiyi özümsemiş, kendisi dışındakileri ötekileştirmeyen, birlikteliğin şuuruna ermiş, ortak değerlerin önemini kavramış, kendi toplumunu ve dünyadaki gelişmeleri doğru algılamış vatandaşlar yetiştirmek gerekmektedir. Bunu sağlamanın yollarından biri ise bu konuyla ilgili ortak eğitim programlarının geliştirilmesidir (Alyılmaz, 2015, s. 78).

⁸ BUGU Dil ve Eğitim Dergisi’nin Aralık 1(3) kapak sayfası Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından hazırlanmıştır.

Günümüzdeki Türk dünyasının geçmişteki kültür birliğine dikkat çekmesi açısından Resim 5'te yer alan kapak sayfası, simgeleştirdiği değerler açısından dikkate değerdir.

Resim 6; Resim 7. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* Haziran 2(2) 2021; Mart 2(1) 2020 kapakları⁹

Resim 6 'da İstemi Kağan'ı betimleyen bir portre ve teke damganının bulunduğu bir akçe / sikke yer almaktadır. Resim 7'de ise üzerinde koç betimlemesi ve Köktürk harfli metin bulunan bir akçeye / sikkeye yer verilmiştir. Neolitik Çağ ile birlikte ilk düzenli yerleşim yerlerini inşa eden insanoğlu yerleşik düzenin etkisiyle avcı-toplayıcı yaşam biçiminden üretime dayalı yaşam biçimine adım atmıştır. Türk boy ve topluluklarında para yerine kullanılan eşya veya hayvanlar bir kenara bırakıldığında akçe / sikkeye ait ilk veriler Çin'le Hun Devleti'nin yaptığı ticarete dayanmaktadır (Şirin, 2004, s. 129). I. Türk Kağanlığı Dönemi'nden itibaren gerek Yenisey Yazıtları'nda geçen ifadelerden gerekse sikke üzerindeki akçe gibi yazılı terimlerden eski Türk boy ve topluluklarının altın, gümüş, bronz ve bakır sikkeleri kullandığı düşünülmektedir (Sertkaya, 2006, s. 1). Geçmişten günümüze Türk paraları, topluma yön veren önemli isimleri, kutsal hayvanları veya yerleri barındırması açısından Türk boy ve topluluklarının kültür birliğini sağlayan önemli somut objeler olma özelliği göstermektedir. Resim 6'da yer alan İstemi Kağan, I. Türk Kağanlığı'nın temelini atan Bumın Kağan'ın kardeşi olup kağanlığın batı kanadının en yetkili yöneticisidir. Aynı kapak sayfasında teke damganının bulunması tesadüf değildir. Çünkü teke damga kağan ailesine mensup kişiler tarafından kullanılmaktadır.

Türk boy ve toplulukları önceleri (avcı - toplayıcı dönemlerde) diğer hayvanları avladıkları gibi dağ keçilerini / tekeleri de avlamış; ilerleyen dönemlerde onun olağanüstü özelliklerini (çevikliğini, kararlılığını, erişilmez yerlere erişebildiğini, dağların zirvelerine ulaşabildiğini...) görüp öldürmekten vazgeçmişler; (dağlarda / Tanrı'ya yakın mekânlarda) yaşadıklarından Tanrı'nın elçisi, habercisi olarak kabul edip kutsal saymışlardır (Alyılmaz, 2016, s. 351).

Resim 7'de akçe / sikke üzerinde Köktürk harfli bir metin ve koç betimlemesi bulunmaktadır. Köktürk harfli metni dergi editörü Doç. Dr. İsmail ÇOBAN "editörden" sayfasında Altay Yazıtları'ndan Biçikti-Boom II/1 [A-14] Yazıtı'ndan hareketle yazılan "n(e) (e)rgü (e) (e)r e: Ne güçlü er!]" ifadesinin oluşturduğunu ifade etmiştir. Anılan

⁹ *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin Haziran 2(2), Mart 2(1) kapak sayfaları Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından hazırlanmıştır.

ifadeyle uyumlu olarak akçe / sikkenin üzerine koç betimlemesi yerleştirilmiştir. Koç (goç, goş; koçngar, koçkor, koçkar, koşgar, koşgor...) tarihte ve bugün Türk boy ve toplulukları arasında her zaman ayrıcalıklı yere sahip olmuş; erkekliğin, üretkenliğin, bolluğun, bereketin; gücün, yiğitliğin, koçaklığın, savaşçılığın, cesaretin, asaletin, vefanın ve fedakârlığın sembolü olarak kabul edilmişlerdir (Alyılmaz ve Alyılmaz, 2017, s. 309).

Koç, Türk boy ve toplulukları tarafından hem anlatmaya bağlı türlerde hem kalıplaşmış dil öğelerinde hem de mezar taşları ve anıt mezar alanlarında kullanılmıştır.

Resim 8. Öngöt bölgesindeki bir anıt mezar külliyesinde bulunan üzeri damgalı koç heykelinin görüntüsü (Moğolistan) (Foto: Cengiz ALYILMAZ)

Resim 9. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi Eylül 2(3) 2021 kapağı¹⁰

Resim 9'daki kapak sayfası insan başlı kuş gövdeli fantastik bir figürden (siren) oluşmaktadır. Söz konusu kuş; koruyuculuğun, kutun, mutluluğun, devletin, servetin, egemenliğin sembolü olan Umay'dır.

Umay kuşu, göklerde yaşar; enginlerde uçar; Tanrı Dağları'nın / Altay Dağları'nın zirvelerinde dinlenir. Umay Tanrı elçisidir. Umay dişidir. Umay anadır. Bu yüzden de kut anadan gelir. Umay rızık, baht, şans, bolluk, bereket taşır. Umay bahtlı doğacak / yönetici olacak / devleti idare edecek kimselerin gerdek gecesi bir araya gelecek olan annelerine babalarına göğün yedinci katından inerek çocuklarının bahtlı, devletli olacağını bizzat kendisi haber verir (Alyılmaz, 2015, s. 238).

Orhun Yazıtları'nda Umay kavram işareti ile karşılanan bu efsanevi varlık Bilge Kağan ve Köl Tigin'in anneleri İlbilge Katun şahsında tüm annelerin kutun kaynağı olduğu düşüncesiyle yer almaktadır:

umay teg ögüm katun kutınga inim köl tigin erat bultı: Umay'a benzeyen annemin kutu / bahtı sayesinde kardeşim Köl Tigin yiğitlik buldu / kazandı (Köl Tigin Yazıtı Doğu Yüzü, 31. Satır; Tekin, 2014, s. 31; Alyılmaz, 2005, s. 46).

Bilge Tonyukuk Yazıtları'nda Umay'ın "koruyuculuk ve yardım etme" özelliği şöyle tespit edilmiştir:

... t(e)ñri um(a)y : iduk y(i)r sub : b(a)sa b(i)rti (e)r(i)nç: Tanrı umay, kutsal yer(lerin) (ve) su(ların sahipleri) (onların) basiretlerini bağladı (Bilge Tonyukuk Yazıtı II Batı Yüzü, 38. satır; Alyılmaz, 2021, s. 367; Ercilasun, 2016, s. 615).

Umay eski Türk heykellerinde, devlet armalarında, süs ve kullanım eşyalarında, petrogliflerde, yazılı eserlerde, mimari yapılarda kartalla birlikte en çok betimlenen varlıklardandır.

¹⁰ BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'nin Eylül 2(3) kapak sayfası Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından hazırlanmıştır.

Resim 10. Börkünün ön kısmında Umay / hüma kuşu betimlemesi bulunan Köl Tigin'e ait heykel başının görüntüsü ve Özbekistan Cumhuriyeti devlet armasındaki umay kuşu tasviri (Alyılmaz, 2021, s. 285).

Anaerkil toplum yapısının bir sonucu olarak “kadın” Türk boy ve topluluklarında her alanda önemli olduğu gibi eski Türk mitolojisi ve inanışlarında kendine yer bulmuştur. Umay ile ilgili Türk boy ve topluluklarında birçok inanış bulunmaktadır. Örneğin Umay, “kadının hamilelik döneminde, doğum sırasında ve doğumdan sonra çocuğun büyüünceye kadarki geçen süresi içerisinde onu kötü iyelerin her türlü kötülüklerinden koruyup gözettiğine, himaye ettiğine inanılan iyedir” (Kayabaşı, 2016, s. 222).

Umay ile ilgili *Dîvânü Lugâti't-Türk'* te bir atasözü bulunmaktadır (Şen, 2019, s. 51).

Umayka tapınsa ogul bulur. *Umaya hizmet eden / inanan erkek çocuğa sahip olur.*

Kadınlar ondan iyi gelecek umarlar (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015, s. 61) şeklinde yorumlanabilecek bu atasözü Umay'a ait bir inanışı yansıtmaktadır.

Derginin kapak sayfasında Umay'a yer verilerek Türk kadınının değeri anımsatılmış ve eski Türk inanışının izleri günümüze taşınmıştır.

Resim 11. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* Aralık 2(4) 2021 kapağı¹¹

Resim 11'in kapak sayfasında Orhun Yazıtları'ndan seçilmiş metinler bulunmaktadır. Şüphesiz Türk dilinin, tarihinin, kültürünün, edebiyatının... en eski ve en sanatsal metinlerinden olan Orhun Yazıtları Türk dünyasının en önemli sembollerindedir.

II. Türk Kağanlığı Dönemi'ne ait olan yazıtlar Köl Tigin, Bilge Kağan ve Bilge Tonyukuk adına diktirilmiştir. Moğolistan'daki eski Türk yazıtları içinde üzerine en fazla inceleme ve araştırma yapılan Orhun Yazıtları'ndan Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtı'nın konuları¹² hemen hemen aynıdır.

II. Türk Kağanlığı Dönemi'nin kağan ve kumandanları tarafından diktirilen ve Türk milletinin tarihi, yaşayışı ve inancı hakkında değerli bilgileri içeren Orhun Yazıtları, Türk dilinin tarihlendirilmesi söz konusu olduğunda, genelde araştırmacılar tarafından en eski yazılı belgeler olarak gösterilse de Türk yaşayışının, inanışının ve dehasının mahsulü olan bu metinler, Türk dilinin, Türk kültür ve medeniyetinin ilk eserleri değildir (Alyılmaz, 2003, 21-24; Alyılmaz, 2005). Türk kağan ve kumandanları alıcıya (Türk milletine ve diğer milletlere) mesajlarını iletirken edebî dilin bütün imkânlarından (deyim, vecize, atasözü gibi kalıplaşmış dil öğelerinden ve bu yapıları oluşturan kavram işaretlerinden) ustaca yararlanmış¹³.

¹¹ *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin Haziran 2(4) kapak sayfası Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP tarafından hazırlanmıştır.

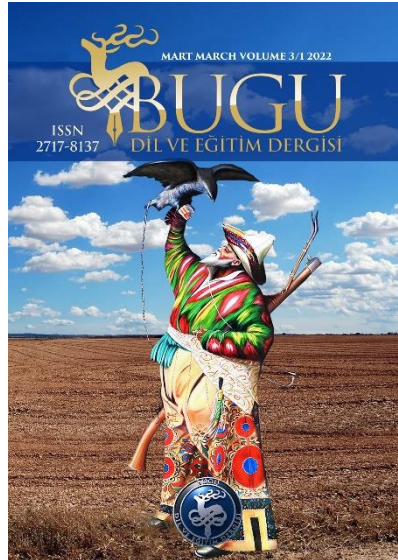
¹² Orhun Yazıtları'nın dil ve üslup özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ercilasun, A. B. (2016). *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

¹³ Orhun Yazıtları'ndaki edebî dil ve kalıplaşmış öğeler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Aksan, D. (2006). *Türkçenin Sözcük Bilimi*. Ankara: Engin Yayınevi; Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilimi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; Aksan, D. (1999). *Anlambilim (Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*. Ankara: Engin Yayınevi; Aksan, D. (2014). *En Eski Türkçenin İzlerinde Orhun ve Yenisey Yazıtları Üzerine Sözcükbilim, Anlambilim ve Biçembilim İncelemelerinin Aydınlatıldığı Gerçekler*. Ankara: Bilgi Yayınevi; Alyılmaz, C. (1994). *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*. Erzurum; Caferoğlu, A. (1930). Orhun Abidelerinde Atalar Sözü. *Halk Bilgisi Haberleri*, 1(3), 1-3; Stebleva, İ. V. (1965). *Poeziya Tyurkov VI-VIII vekov*. Moskova: Nauka; Tekin, T. (2013). *Makaleler II* (Haz. Nurettin DEMİR, Emine YILDIRIM). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; Uzun, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*. Ankara: Simurg.

Resim 12. Orhun Yazıtları'ndan bir görüntü (Foto: Cengiz ALYILMAZ)

Hayatın konargöçerliğe dayalı bir şekilde devam ettiği döneme rastgelen Köktürk döneminde yönetimden, orduya, yaşayış biçimine, dine, ticarete ve sosyal hayata dair birçok kültürel değerın bulunduğu Orhun Yazıtları (Çoban, 2017) Türkoloji araştırmalarına kaynaklık eden en temel metinler arasında yer almaktadır.

Resim 13. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi* Mart 3(1) 2022 kapağı¹⁴

¹⁴ *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin Mart 3(1) kapak sayfası Doç. Dr. Onur ER tarafından hazırlanmıştır.

Resim 13'teki derginin kapak sayfasını Kırgız Ressam N. NURTAZA tarafından yapılan bir tablo oluşturmaktadır. Sayfada bir avcıyla beraber avcı kuşu, ok ve yay dikkati çekmektedir.

Avcı kuşu ile birlikte "kuşlarla ilgili inanışlar tarihin her döneminde Türk sanatına ve mimarlık eserlerine de yansımış; kaya üstü tasvirlerde, mezar taşlarında, şaman davullarında, şaman kıyafetlerinde, halılarda, kilimlerde, duvar resimlerinde... farklı türdeki kuşların¹⁵ tasvirlerine yer verilmiştir" (Alyılmaz, 2015, s. 579). Türk boy ve topluluklarının sürek avları, kuş avları ve yirtici kuşlarla avcılık yaptığı bilinmektedir.

Avcının üzerinde bulunan ok ve yay Türk boy ve topluluklarının vazgeçilmez objelerindedir. Kafesoğlu okun Hun Kağanlığı'ndaki önemini şöyle ifade etmiştir:

Geleceğin okçu Hun savaşçısı daha çocuk çağında eğitimlere başlıyor, koyun sırtında biniciliği deniyor, önce sincap, gelincik ve kuşlara, sonra tilki ve tavşanlara ok atarak, atıcılığa alışıyor, büyüdüğü zaman mükemmel bir atlı muharip oluyordu..." (Kafesoğlu, 1998, s. 221).

Savaşa her zaman hazır bir yaşam biçimi benimseyen eski Türk toplumunda okun birçok sembolik anlamı bulunmaktadır. Örneğin Türkler boy farklılıklarına göre oklara ayrılmaktadır. Oğuz boyunun Üçok ve Bozok olarak ikiye ayrılması bunun en somut örneklerindedir. Ayrıca Türkler tarafından başka milletlere gönderilen "ok" egemenlik göstergesi ve davet sembolü olarak algılanmaktadır (Turan, 1945).

Resim 14. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi Eylül 3(3) 2022 kapağı¹⁶

Resim 14'teki kapak sayfasının teması "Dede Korkut ve barış" olarak belirlenmiştir. Kapaktaki tasarımlar Fatemah Saba Jafarî'ye aittir. *Türkçe Sözlük*'te barış kavramı işaretini "uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam" olarak tanımlanmıştır. Geniş anlamda Türk kültürünün dar anlamda Oğuz boyunun yüceltiği toplumun ileri geleni,

¹⁵ Eski Türkçe Dönemi'ndeki kuş adları ile ilgili detaylı bilgi için bk. Küçük, S. (2013). Eski Türkçede Kuş İsimleri. *Turkish Studies*, 8(13), 1237-1246.

¹⁶ Kapakta yer alan betimlemenin özünü Türk dünyasının övüncü tezhip ve minyatür sanatçısı Fatemah Saba Jafarî'nin Dede Korkut Destanları'nın Türkistan / Türkmen Sahra Nüshası'nın (Günbet Yazması'nın) bulunuşu üzerine hazırladığı "Dede Korkut'un İnsanlığı Barışa Çağırması" adlı eser oluşturmaktadır. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin Eylül 3(3) kapak sayfası Doç. Dr. Onur ER tarafından hazırlanmıştır.

manevi lideri, düzenleyicisi, danışmanı, aksakalı, bilgisi, stratejisti, örnek kişisi... Dede Korkut günümüzde ve geçmişte Türk boy ve topluluklarının önem verdiği şahsiyetlerdendir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde barış temasına / değerine ait "İç Oğuz Taş Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü" bölümünde şu ifadeler dikkat çekicidir:

Taş Oğuz bigleri bunu görüp hep atdan indiler, Kazanuñ ayağına düşdiler, suçların dilediler, elin öpdiler. Kazan suçların bağısladı (Ergin, 2011, s. 250-251).

Derginin son sayısında dünyada bozulan barış ortamı nedeniyle Dede Korkut'un şahsiyetinde tüm insanlığın barışa ihtiyacı olduğu düşüncesine dikkat çekilmiştir.

2.2. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'nde Bulunan Eski Türk Dili Alanı ile İlgili Yazılar

Bu başlık altında *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin rüm sayılarında (10 sayı) Eski Türk Dili alanı ile ilgili yayımlanan makaleler kısaca tanıtılarak kronolojik şekilde dikkatlere sunulmuştur.

1. Doğru, F. (2020). *Kuanşi im pusar'da kavramların işaretlenmesi. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 1(1), 20-48.*

Söz konusu makalede Budizm'in özelliklerini yansıtan Eski Uygur Türkçesine çevrilmiş *Kuanşi im Pusar* adlı eserdeki kavram işaretleme metotları ele alınmıştır.

2. Şen, N. (2020). *Balıkesir Kavakbaşı köyü mezarlığındaki yazılı taşta eski Türk kültürüne ait izler. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 1(2), 163-175.*

Bu makalede Balıkesir Kavakbaşı Köyü mezarlığındaki yazılı taşta, eski Türk kültürüne ait öğeleri tespit etmek amaçlanmıştır. Yazılı taşta "Gök Tanrı, eski Türk şehirleri, tarihî Türk şahsiyetleri, Orhun Yazıtları'ndan bir ifade ve ocak kültü" olmak üzere eski Türk kültürüne ait unsurlar saptanmıştır.

3. Alyılmaz, C. (2020). *Bilge Tonyukuk'un anısına düzenlenen I. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Sempozyumu'nun ardından. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 1(2), 216-229.*

UNESCO tarafından 2020 yılının Bilge Tonyukuk Yılı ilan edilmesi vesilesiyle II. Türk Kağanlığı Dönemi'nin önemli devlet adamlarından biri olan Bilge Tonyukuk'un anısını yaşatmak amacıyla Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Derneği, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, Türk Dil Kurumu, Bursa Uludağ Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Batı Karadeniz Üniversitesi, Priştine Üniversitesi, Gürcistan Teknik Üniversitesi, Valeh Hacılar Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi ve *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*'nin ortaklığıyla 28-29 Ağustos 2020 tarihleri arasında çevrim içi olarak I. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Sempozyumu düzenlenmiştir. Söz konusu makalede sempozyum ile ilgili bilgiler verilirken Bilge Tonyukuk ve yazıtları ile ilgili değerlendirmeler mevcuttur.

4. Alyılmaz, C. (2020). *Uluslararası Tonyukuk Sempozyumu ve Tonyukuk kitabı üzerine. BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 1(3), 337-343.*

2020 yılı, UNESCO Türkiye Millî Komisyonunun önerisi; Türk Cumhuriyetleri'nin ve Moğolistan Cumhuriyeti'nin destekleriyle "Bilge Tonyukuk Yılı" olarak ilan edilmesi sebebiyle düzenlenen sempozyum hakkında bilgi verilmiştir.

5. Alyılmaz, C. (2021). Dmitri Dmitriyeviç Vasilyev'in ardından. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 1-28.

Eski Türk Tarihi ve yazıtları ile ilgili önemli çalışmaları bulunan Dmitri Dmitriyeviç VASILYEV'in hayatı, mizacı, Türkoloji ve yazıt bilimi alanında yapmış olduğu bazı çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir.

6. Alyılmaz, C. (2021). Görsel sanatlar uzmanı ve illüstratör Levent Alyap'ın hazırladığı bazı logolar üzerine. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 129-161.

Bu makalede Görsel sanatlar uzmanı ve illüstratör Levent ALYAP'ın kısa öz geçmişi, sanatı ve hazırladığı bazı logolar hakkında bilgi verilmektedir. Alyap, logolarını hazırlarken eski Türk kültür ve uygarlığından, Türk sanatından, tarihinden, dilinden, Türk yaşamış ve inanışından esinlenmektedir.

7. Şen, N. (2021). Eski Uygurcanın el sözlüğü eski Uygurca - Almanca - Türkçe sözlük (Handwörterbuch des Altuigurischen Altuigurisch - Deutsch - Türkisch) üzerine. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 217-223.

Bu yazı, Jens WILKENS tarafından hazırlanan Eski Uygur Türkçesinin kapsamlı ve en güncel sözlüğünün tanıtımını içermektedir.

8. Mert, O. (2022). Türk kültüründe ağıt geleneği ve Alper Tonga sagusu. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-15.

Yenisey ve Talas Yazıtları başta olmak üzere Köktürk harfli yazıtlarda şiirsel bir üslupla nesir şeklinde ifade edilen ağıt metinlerinin şiir biçiminde tespit edilebilen en kapsamlı ilk örnekleri *Dîvânu Lugâti't-Türk*'teki Alper Tonga Sagusu ve diğer ağıt metinleridir. Bu çalışmada Türk kültüründe ağıt söyleme geleneği çerçevesinde Alp Er Tonga Sagusu ile birer mezar taşı olan Köktürk harfli yazıtlardaki benzerlikler dikkatlere sunulmuştur.

9. Doğru, M. (2022). Cengiz Alyılmaz'ın Bilge Tonyukuk Yazıtları adlı eserine dair. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 93-101.

Bu makalede Cengiz ALYILMAZ'ın *Bilge Tonyukuk Yazıtları* adlı eseri hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

10. Bozkurt, F. (2022). Türkoloji dünyasında bir anıt çalışma: Bilge Tonyukuk Yazıtları. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 182-185.

Bu makalede Cengiz ALYILMAZ'ın *Bilge Tonyukuk Yazıtları* adlı eseri tanıtılmaktadır.

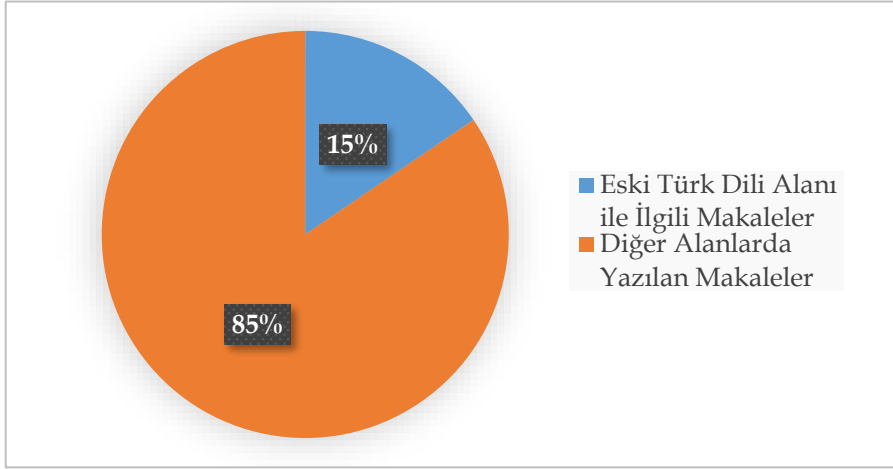
11. Alyılmaz, C. (2022). Eski Türk yazıtlarının âlimi / bilgisi Gubeydulla Aydarov. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(3), 191-199.

Bu yazıda Türkiye dışında hem eski Türk yazıtlarıyla hem de genel anlamda Eski Türkçe Dönemi'nde yazılan diğer eserlerle ilgilenen bilim insanlarından Kazak bilim adamı Gubeydulla AYDAROV'un Türkoloji çalışmaları ele alınmıştır.

Sonuç ve Öneriler

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'nin kapak sayfalarında yer alan kültürel değerleri ve dergideki Eski Türk Dili alanı ile ilgili yazıları tanıtmayı amaçlayan bu çalışma sonucunda "Bugu", "Dünya ve Bugu", "Türk Dünyası", "Köktürk Harfleri Bulunan Bir Akçe / Sikke", "Teke Damgalı Akçe / Sikke", "Umay", "Orhun Yazıtları'ndan İfadeler", "Avcı", "Bugu / Geyik Üzerindeki Kamlar", "Dede Korkut ve Barış" temalarına ulaşılmıştır.

Derginin yayımlanan toplam 10 sayısındaki 11 makale Eski Türk Dili alanını kapsamaktadır. Eski Türk Dili alanı ile ilgili makalelerin diğer alanlarda yayımlanan makalelere oranı aşağıdaki grafikte ifade edilmiştir:

Grafik 1. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'*nde Eski Türk Dili Alanı ile İlgili Yayımlanan Makalelerin Diğer Alanlarda Yayımlanan Makalelere Oranı

*BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'*nde toplam 71 makale yayımlanmıştır. Bu makalelerin içinde Eski Türk Dili alanı ile ilgili olanlarının sayısı 11'dir.

Anılan temalarla ilgili oluşturulan görseller Eski Türk Dili ve kültürüne ait birçok değeri içerisinde barındırmaktadır. Kapak sayfaları ile ilgili açıklayıcı bilgiler "Editörden" sayfasında verilmiştir.

Açıklamalar ile kapak sayfaları birlikte yorumlandığında söz konusu değerlerin akılda kalıcılığını arttırdığı hatta bu değerlerin davranışa dönüşmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Kapak sayfaları göz önünde bulundurulduğunda Türk boy ve topluluklarının hayvanlara verdiği önem, üzerine birçok çalışma yapılabilecek derin bir mitolojik birikim, topluma yol gösteren bilge kişiler, dilin ustaca kullanımı, süs ve kullanım eşyalarının estetikliği... gibi birçok konuda gelişmiş hatta çağının ilerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel Sanatlar Uzmanı Levent ALYAP ve Doç. Dr. Onur ER tarafından hazırlanan kapak sayfaları Türk kültürünün tanıtılmasına katkı sağlamaktadır. Dergi editörü Doç. Dr. İsmail Çoban'ın öncülüğünde Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ ve Prof. Dr. Semra ALYILMAZ'ın danışmanlığında yılda 4 kez yayımlanan *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi'*nde hem Eski Türk Dili alanı hem de diğer alanlarla ilgili birçok nitelikli bilimsel makale bulunmaktadır.

Türkoloji alanında yayımlanan diğer dergilerin kapak sayfalarının Türk kültürü ile ilgili birçok değeri barındıran petrogriflerden, yazıtlardan, mimari eserlerden, süs ve kullanım eşyalarından, yazılı belgelerden, mitolojiden... esinlenerek oluşturulmasının Türk kültürünü daha geniş kitlelere tanıtılmasına yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1999). *Anlambilim (Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). *Türkçenin Sözcükleri*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: TDK Yayınları.

- Aksan, D. (2014). *En Eski Türkçenin İzlerinde Orhun ve Yenisey Yazıtları Üzerine Sözcükbilim, Anlambilim ve Biçembilim İncelemelerinin Aydınlatıldığı Gerçekler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Alyılmaz, C. (1994). *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*. Erzurum.
- Alyılmaz, C. (2003). Bugut Yazıtı ve Anıt Mezar Külliyesi Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 11-21.
- Alyılmaz, C. (2003). Türk Tengri Dini Edebî Çevresi (Orhun Türkçesi Dönemi). *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, IV, Ankara, 21-24.
- Alyılmaz, C. (2005). *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*. Ankara: Kurmay.
- Alyılmaz, C. (2012). Uluslararası TEKE Dergisi. *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-5.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2015). Türk Dünyası Vatandaşlığına Doğru. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 69-76.
- Alyılmaz, C. (2016). "Gobu"stan'ın Gizemi ("Kıpçaklar"a Giden Yol). Ankara: Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2021). *Bilge Tonyukuk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alyılmaz, C. ve Alyılmaz, S. (2017). Iğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerlerindeki Arap Harfli Yazıtlar. *Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi*, 43, 305-344.
- Alyılmaz, C. ve Şahin, H. (2019). Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 402-418.
- Alyılmaz, S. (2003). *Borçalılı Bili Adamı Eğitimci Şair Valeh Hacılar (Hayatı – Sanatı – Şiirleri)*. Ankara: Devran Yayıncılık.
- Alyılmaz, S. (2015). Türk Dünyası Vatandaşlığı Projesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 77-85.
- Alyılmaz, S. (2018). Türkçe Öğretiminde Hedef Kitlenin/Öğrenenin Önemi. *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2452-2463.
- Bathold, G. (2017). *Martağdsan Pügü Aimag*. Ulaanbaatar.
- Caferoğlu, A. (1930). Orhun Abidelerinde Atalar Sözü. *Halk Bilgisi Haberleri*, 1(3), 1-3.
- Çoban, İ. (2017). İslam Türkay'ın "Türk Oğlu Türkem Men" Başlıklı Şiirinin Orhun Yazıtları ile Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2232-2255.
- Çoruhlu, Y. (2017). *Erken Devir Türk Sanatı (İç Asyada Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi)*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Dalkesen, N. (2015). Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kültüründe Geyik Kültü. *Milli Folklor*, 106, 58-69.
- Donuk, A. (1988). *Eski Türk Devletlerinde İdarî-Askerî Unvan ve Terimler*. İstanbul.
- Eberhard, W. (1945). Birkaç Eski Türk Unvanı Hakkında. *TTK Belleten*, 9(35), 319-340.

- Eker, S. (2015). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri*. (Çev. İ. Birkan), Ankara: İmge Kitabevi.
- Emirşah, İ. (2022), Bugu Dil ve Eğitim Dergisi Hakkında. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1(1), 66-78.
- Er, O. (2017). Suha Mermerci'nin Kitaplarının Kültürel Değerler Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(2), 1178-1188.
- Er, O. (2016). Bitlis Eren Üniversitesi Takvimlerine Kültürel Değerler Açısından Bir Bakış. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56, 1425-1440.
- Er, O., Alyılmaz, S. (2022). *Web. 2.0 Araçları ile Kültür Destekli Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. İzmir: Duvar Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2015). (Kâşgarlı Mahmud) *Dîvânü Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, V.D. (2016). *Kültürbilime Giriş Dil, Kültür ve Ötesi...* İstanbul: PapatyaBilim.
- Güngör, H. (2012). *Türk Din Etnolojisi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, M. (2008). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh.
- Kayabaşı, O. A. (2016). Türk Mitolojisinin Kutsal Dışısı: Umay. *IJOESS*, 7(7), 220-228.
- Küçük, S. (2013). Eski Türkçede Kuş İsimleri. *Turkish Studies*, 8(13), 1237-1246.
- Malinowski, B. (1990). *İnsan ve Kültür*. Ankara: V Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber*. (Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mert, O. (2009). *Ötüken Uygur Dönemi Yazıtlarından Tes Tariat Şine Us*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Mert, O. (2015). Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Üniversiteler Birliği I. Genel Kurulu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 53, 273-290.
- Mert, O. ve diğerleri (2009). Orhun Yazıtlarındaki Toplumsal Değerlerin Öğretmen Adayları Tarafından Algılanma Düzeyi Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(9), 279-287.
- Ögel, B. (1964). Uygur Devletinin Teşekkülü ve Yükseliş Devresi. *TTK Belleten*, 19, 331-376.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi*. Ankara: 1. Cilt. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Roux, J. P. (2011). *Eski Türk Mitolojisi*. (Çev. Musa Yaşar Sağlam). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Sertkaya, O. F. ve Alimov, R. (2006). *Eski Türklerde Göktürklerde, Uygurlarda, Türkişlerde Para*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Stebleva, İ. V. (1965). *Poeziya Tyurkov VI-VIII Vekov*. Moskova: Nauka.

- Şen, N. (2019). Dîvânu Lugâti't-Türk'te Yer Alan Atasözlerindeki Değerler. *Türk Kültürü*, 2019(1), 35-56.
- Şen, N. (2021). Teke Akademi Youtube Kanalı'nın Türkolojiye katkıları. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(4), 380-392.
- Şen, S. (2002). *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Şirin, H. (2004). Türkçede Para ve Para Birimi. *TDAY Belleten*, 52, 128-151.
- Tekin, T. (2013). *Makaleler II* (Haz. Nurettin Demir, Emine Yıldırım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (2014). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Turan, O. (1945). Eski Türklerde Okun Hukuki Bir Sembol Olarak Kullanılması. *TDAY Belleten*, 35, 305-318.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tylor, E. B. (1920). *Primitive Culture: Resarches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom*. London: John Murray.
- Uzun, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*. Ankara: Simurg.
- Ünalın, Ş. (2014). *Dil ve Kültür*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, B. (2017). Pazırık'dan Günümüze Türk Halı Sanatı. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi I(1)*, 98-106.
- Zeren, M. E. (2018). Eski Türkçe Böğü/Büğü ve Bokuk/Bokug/Bukuk/Bukug Sözcüklerinin Kullanım ve Anlamları Hakkında. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 44, 77-91.